

Een schooldag in de oorlog in Terwolde.

Door B. ten Bosch.

Tegen het eind van de oorlog, het was ondertussen februari 1945 geworden, was onze lagere school in Terwolde gevorderd door de Duitsers. Ook al was de school niet gevorderd, dan kon er nog geen les worden gegeven, omdat de kachels niet meer gestookt konden worden vanwege de kolenschaarste. Dat hield in dat wij als schoolgaande kinderen iedere dag ergens anders school hadden. De ene keer was het in een café, de andere keer bij mensen in de voorkamer. Dat hield wel in dat de klas, die normaal zo'n dertig tot veertig leerlingen had, gesplitst was, vanwege de ruimte die beschikbaar was.

Dat er van leren niet zo veel terecht kwam laat zich raden. Als jongen van dertien jaar had ik veel meer belangstelling voor wat er in de lucht gebeurde, dan voor de lessen. En er gebeurde veel in de lucht. De Duitsers hadden de strijd om het luchtruim verloren, de Luftwaffe stelde niets meer voor. Het waren geallieerde vliegtuigen die dag en nacht in de lucht waren. De jachtvliegtuigen vlogen de gehele dag laag over en schoten op alles wat zich op de weg bevond.

En dan waren er natuurlijk de bombardementen op de Deventer bruggen. Dat gebeurde door tweemotorige bommenwerpers. Het waren meestal Mitchells of Marauders die in formaties van zes toestellen vlogen. Ze stegen op van vliegvelden in België en Zuid - Nederland dat toen al bevrijd was. Dat het voor ons op de Wijkseweg, in Terwolde waar wij woonden, ook niet helemaal ongevaarlijk was met die bombardementen, lag aan de richting vanwaar de vliegtuigen kwamen. Als ze eerst de bruggen van Zutphen gebombardeerd hadden en dan richting Deventer gingen en ze wierpen dan de bommen af op de Deventer bruggen, vielen de bommen in onze richting.

Zo ook op Woensdag 6 februari 1945. We hadden die dag school in het café "De Noteboom" van Willem Roeterdink aan de Bandijk in Terwolde, met een riant uitzicht op Deventer, toen 's morgens tegen een uur of tien het lawaai van afweergeschut de komst van vliegtuigen aankondigde. We waren wel gewend aan het schieten van de zware Duitse 88 mm luchtafweerkanonnen. Ze stonden ook op de "Boskamp", rechts van de weg van Terwolde naar Twello ter hoogte van de Meermuidensweg en bij de "Blikkenbos" aan de Quabbenburgerweg, achter de boerderij van de fam Uenk.

Ze schoten vaak op de formaties bommenwerpers die overdag naar Duitsland vlogen. Toen het lawaai steeds erger werd, gingen wij naar buiten om te kijken wat er precies aan de hand was. Ditmaal waren het veel meer vliegtuigen dan de zes die we reeds enige malen gezien hadden, bij de bombardementen op de bruggen. Het was nu een formatie van wel dertig tweemotorige toestellen die een aanval probeerde op de nog nooit geraakte bruggen. En zo stond daar dan een groepje schoolkinderen, o.l.v. meester Wolters, op de dijk te kijken naar een bombardement op Deventer. Aan de stadskant van de spoorbrug stond een heel hoog gebouw, bekend als het koelhuis van slachterij Linthorst. Daar hadden de Duitsers vlees, vet en spek opgeslagen, de slachterij moest natuurlijk alles aan de Duitsers leveren. Toen wij daar stonden te kijken, kreeg dat koelhuis een voltreffer. Ik zie nog die enorme steekvlam, gevolgd door een pikzwarte rookzuil, die heel hoog in de lucht nog een keer in de brand vloog. Dat beeld is mij altijd bijgebleven. Dat het niet ongevaarlijk was waar wij stonden, bleek even later toen drie bommen op ongeveer tweehonderd meter van ons af, in de uiterwaarden vielen. (Bij het visserspadje).

Als je nu over de dijk rijdt, dan zijn de drie plekken van de bomkraters nog te zien. De gevolgen voor Deventer waren verschrikkelijk: 61 doden en honderden gewonden. De materiele schade was enorm. Ruim tweehonderd huizen totaal vernield en ongeveer honderdvijftig zo zwaar beschadigd, dat ze praktisch onbewoonbaar waren geworden. In de Hoven, het stadsdeel aan de westelijke IJsseloever, was ook veel schade. In de open ruimte voor de Buitensociétéit, was een bommenwerper met de volle lading bommen neergestort en ontploft. De volledige bemanning kwam hierbij om het leven en zestien huizen werden vernield of vlogen in brand. Ook werd het hele front van de Buitensociétéit weggeslagen.

Wat een verschil, enige jaren daarvoor gingen wij naar dezelfde plaats, waar toen kermis werd gehouden. Nog hoor ik uit de luidsprekers “Week-end” gespeeld door het musetteorkest van Will Clahé. Maar nu was er enkel ellende. Dit was de laatste van de zeven aanvallen die op de spoorbrug (want daar ging het om) plaats had. Een wrange grap in die dagen was dat je bij een bombardement op de brug het veiligst was *onder* de brug, want die werd nooit geraakt, op een kleine beschadiging na. Een onbekend gebleven dichter(es) schreef een gedicht over het falen van die bombardementen, dat ik hieronder laat volgen:

Een brug gespannen in de morgen,
een stad geopend in het licht.
En mensen vol van vrees en zorgen,
voor het verschrikkelijk aangezicht.

Machines duiken over daken,
de lucht is vol van zwaar geweld.
De bommen raken, raken, raken...
Wat is dan toch als doel gesteld?

Van jarenlang verstoten vrede,
en steeds maar die verbeterde pijn:
Wat brengt de dag van morgen mede,
wat zal ons dan beschoren zijn?

Traag verkruipen de seconden,
dan wordt het stil, zoals het was.
De stad, ze bloedt uit vele wonden,
de rook vermengd zich met de as.

Sirenes huilen over de huizen,
de afweer blaft, een hart breekt af.
Bommen, die naar beneden suizen,
maken van woningen een graf.

Geruchten gaan wat is geteisterd,
huilende ogen zien het aan.
Ramen worden dicht gepleisterd,
de brandweer legt de slangen aan.

Een kinderstem huult in een kelder,
een kreet verscheurt een felle pijn.
De zon, ze schijnt, de lucht is helder,
't kon alles toch zo anders zijn.

Gewonden liggen in de straten,
de doden baart men in de kerk.
Tranen ontspannen de gelaten,
wie is hier zwak, wie is hier sterk?

Scherven ketsen door de straten,
in kelders grijpt een hand een hand.
En gierend scheuren de granaten,
de stad uiteen in pand na pand.

De mensen zijn vol vrees en zorgen,
de stad ligt bloedend in het licht.
Een brug gespannen in de morgen,
draagt als voorheen haar zwaar gewicht.

Dit was één van de gebeurtenissen uit mijn Lagere School periode die ik mij als de dag van gisteren herinner, hoewel het toch al meer dan vijfenzeventig jaar geleden is. Als ik aan mijn jeugd denk, denk ik aan de Tweede Wereldoorlog, omdat dat samenviel. Er is toen zoveel gebeurd en dan denk ik aan mijn eigen omgeving, dat het jammer is, dat niet alles door mensen van mijn leeftijd, genoteerd wordt. Misschien is dit een kleine bijdrage.

Noot: enkele gegevens over slachtoffers en schade zijn ontleend aan het boek
“Deventer 1940 - 1945” Blz. 102 e.v. door K.H. Vos, C.M. Hogenstijn en H.M. van Sabben.

Tekst bij de foto:

De zwaar beschadigde Buitensocieteit.

(Foto Gem. Archief, Deventer).

